

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasilo avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

**Uredništvo Učiteljskega Tovarisa
v Idriji.**

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljatelj je pošiljati franko.

Učiteljski Tovarish izhaja vsak petek popoldne. Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.
Vse leto velja . . . 8 K
pol leta . . . 4 „
četrt leta . . . 2 „
posamezne številke po 10 h.

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 20 h za petit-vrsto. Priloge poleg poštnine 6 K.

Za oznanila je plačati od enostopne petit-vrste, če se tiska enkrat . . . 14 h
„ „ „ dvakrat . . . 12 „
„ „ „ trikrat . . . 10 „
za nadaljnja uvrščenja od petit-vrste po 8 h.
Oznanila sprejema Učiteljska tiskarna (telefon št. 118).

Naročnino, reklamacije, to je vse administrativne stvari, je pošiljati samo na naslov:

**Upravništvo Učiteljskega Tovarisa
v Ljubljani, Gradišče št. 2.**

Poštna hranilnica št. 53.160.

Reklamacije so proste poštnine.

Naročnikom: Čitajte gotovo vse „Listnice upravnistva“ v tekočem letu. Ne prezrite nobene!

Voditelji in voditeljice, ali ste že storili svojo dolžnost glede jubilejskega daru?

Učiteljstvo — sebi!

Zadnja leta se je na občinah zborih „Društva za zgradbo Učiteljskega konvikta v Ljubljani“ izražala resna želja, da bi društveni odbor poskrbel vse potrebne stvari in pričel čimprej z zgradbo našega učiteljskega doma — „Učiteljskega konvikta“. Kdo bi tej opravičeni želji rajši ustregel nego odbor! Toda odbor se tega dela ne more in ne upa lotiti prej, dokler se izdatno ne poviša zgradbeni kapital. Ako od vsega društvena imetja 58.600 K odštejemo „Cesarja Franca Jož-fo ustanovo“ s 6.835 K in Travnovo volilo 5000 K — ki se pa ne smeta načeti! — nam preostaja za uporabo torej le okroglih 46.000 K. In kaj naj začnemo s to vsotico ob stavbi, proračunjenis 300.000 K? Ali se ne bi reklo ta denar, ki smo ga v tolikih letih tako težko zbrali, lahkomišljeno zapraviti, ker več kot gotovo je, da bi zbirali, se trudili in zidali le na pesek!

Zato pa je odbor s toliko večjim veseljem pozdravil na zadnjem občnem zboru izraženo in splošno odobravanje misel, da naj bi v letošnjem jubilejskem letu — ki naj se razširi na tri leta! — vsak učitelj in vsaka učiteljica poleg letne društvenine žrtvovala še kak prostovoljni mesečni donesek kot jubilejski dar za naš konvikt. Na ta način bi se zgradbeni kapital v treh letih prav izdatno zvišal, in potem bi bilo društvenemu odboru mogoče takoj stopiti s konkretnimi predlogi pred občni zbor in pričeti z delom.

Na nas samih, na stanovski zavednosti učiteljstva je torej, ali naj zgradbo pospešimo, ali naj jo prepustimo šele potomcem — česar gotovo nihče izmed nas ne želi!

Zato se obrača društveni odbor do vsega učiteljstva z vljudno in prav nujno prošnjo: Vsak učitelj in vsaka učiteljica prispevaja mesečno tri leta zapored kot jubilejski dar za „Učiteljski konvikt“ poljubni donesek, ki naj ga na vsaki šoli pobira šolski voditelj (voditeljica) ali kateri drugi tovariš (tovarišica) in ga pošlje našemu blagajniku ali ga pa izroči dotičnemu okrajnemu odseku za izvenšolsko delovanje, ki bo gotovo drage volje zbiral te doneske in jih potem skupno pošiljal našemu društvenemu blagajniku.

Zato prosimo vse okrajne odseke za izvenšolsko delovanje, naj izvolijo za svoj okraj po enega poverjenika, ki naj zbira vposlane mudoneske intakto ima v pre-

gledu vse oondotno učiteljstvo, kako vrši svojo stanovsko dolžnost.

Trdno se zanašamo, da dobi ta naša prošnja kar najugodnejšega vaeistranskega odmeva ter kličemo: Učiteljstvo — sebi!

V Ljubljani, meseca prosinca 1908.

Odbor „Društva za zgradbo učiteljskega konvikta v Ljubljani“:

Jakob Furlan,
predsednik.

Luka Jelenc,
I. podpredsednik.

Ignacij Križman,
II. podpredsednik.

Jakob Dimnik,
blagajnik.

Juraj Režek,
tajnik.

Odborniki:

**Fr. Gärtner, Engelbert Gangl, Fr. Sehe-
schark, Ignacij Šifanec.**

O šolski reformi.

IV.

Srednja šola*) ima trojen namen: vzgajati nas za zavedne člane človeške družbe, podajati nam splošno izobrazbo in s tem nas usposobljati za eventualne specialne študije na visokih šolah. Govorim najprej o zadnjih dveh nalogah srednje šole.

Današnji srednješolski tip, gimnazije in realke, ne odgovarja svojemu namenu niti po snovi, ki jo obdeluje, niti po metodi, s katero podaja predpisano snov. Potreba srednješolske reforme se splošno uvideva; vprašanje je, kako se naj izvrši: Ali se naj ustvari nov srednješolski tip, ali reformira že obstoječi tip gimnazij in realk?

Zagovarjam stremenje po enotni srednji šoli, dostavljam pa takoj, da ne v tem smislu, da se v nižjih razredih poučuje skupno, v višjih pa da se začne cepljenje na več panog. Ta nazor proti taki enotni srednji šoli opiram na svoje stališče glede latinščine in grščine in z ozirom na to, da uvrščam tudi učiteljska v ta novi srednješolski tip.

Po sedanjih osnovi naj imajo gimnazije humanistični, realke pa realistični značaj. Ta razloček se je zgodovinsko čisto logično razvil. Latinsko-grški omiki se pridružuje polagoma zaradi napredka realnih ved od 18. stoletja dalje izobrazba v teh vedah. Nastaja vprašanje: Ali pa smemo dandanes za podlago kulture jemati dva principa, ki sta ločena drug od drugega? Ali sloni današnja kultura na humanističnih vedah ali na realističnih? Ali ni marveč sinteza obeh? Imeli smo že tudi poizkuse, takozvane realne gimnazije, ki naj združujejo oba principa.

Kar podaja današnja gimnazija, to niti ni humanistična kultura, to ni tisti del staroveške kulture, ki tvori od 15. in 16. stoletja, od dobe renesance in reformacije dalje bistveni

*) O srednji šoli je napisal češki filozof prof. dr. Kramář obsežno, globoko zasnovano delo, ki obravnava predmet šolstva z višjega stališča, enotnega svetovnega nazora. Črpal sem iz tega dela marsikakšno temeljito misel. Kdor hoče filozofsko poglobiti svoje naziranje o srednji šoli, ta naj ne prezre te knjige. Izšla je najprej v nemškem jeziku pod naslovom: Betrachtungen über den Unterricht an der Mittelschule, besonders am Gymnasium, v časopisu „Politik“; češki prevod „Uvaby o střední škole“ (Praga 1902, cena 2 K) je pisatelj popravil, da se ga lahko smatra za izvirnik.

element modernega človeka. Današnji ustroj gimnazij pomenja pravzaprav veliko hinavščino. Gimnazijski humanistični nauk se je izprevrgel v formalno jezikovno slovničarjenje, zanemarljivo poznavanje antiške kulture, zlasti grške, v religiji, znanosti, umetnosti in socialnem življenju.

Lani se je vršil IV. občni zbor nemškega društva „Der Verein für deutsche Erziehung“, pri kateri priliki je imel dr. Gruhn predavanje o potrebi enotne šole, kjer je dejal med drugim sledeče: V ljudski šoli ločimo konfesije drugo od druge, ločimo ljudstvo od višjih slojev, da, v gimnazijah in realkah ločimo stari vek od novega. Naše šolstvo je vedno pripravljeno, da poostruje nasprotstva in ne, da bi jih izkušalo premestovati...

Mladino uvajamo v svet, ki leži 2000 do 3000 let za nami, in s tako mladino hočemo delati svetovno politiko 20. stoletja, čigar glavne žile so tehniške iznajdbe novega veka — in s tako mladino naj obvladamo sedanost. Ako ni mogoče pogrešati v sedanjih dobi realne izobrazbe, so gimnazije neprimerne. Ako pa ne moremo biti brez klasiške izobrazbe, potem so naši realisti le napol zreli. Kako najti izhod? Iz znanja minulosti moramo izključevati dandanan to, kar moremo pogrešati. Učenje grščine moremo opustiti. Latinščine se je treba učiti ne zaradi rimljanstva, marveč zaradi tega, ker je do danes deloma še ne moremo pogrešati. Stari vek pomenja za nas preživelo mladost. Potrebujemo skupnega temelja za vse otroke naroda, ki morajo vendar imeti vsi enake pravice. *)

Pomen antiške kulture se precenjuje. Pridržimo to, kar ima za nas veljavo, toda ne izključujemo pri tem kulture, ki je primerna, starejša od grško-rimske. Doslej se zanemarljivo omika orientalskih narodov, ki je vendar dala podlago Grkom. Gmotno kulturo so prevzeli Grki od orientancev; od Asircev, Babiloncev, Feničanov, Egipčanov je prišlo poljedelstvo, obrt in trgovina v Evropo, tudi v duševnem oziru so bili orientalski vplivi izdatni: v umetnosti, religiji, pisavi. Spominjam n. pr. na to, da je za umevanje verskega življenja jako pomembno za nas, ako poznamo verske nazore starih Irancev in Indov.

Zagovorniki latinščine in grščine se vedno sklicujejo na takozvano formalno izobrazbo, ki jo nam daje učenje teh dveh jezikov. Bes je, da se klasiška jezika odključeta po ubranosti, uglajenosti, blagolastju in bogastvu oblik; res je pa tudi, da nam primerjajoče jezikoslovje kaže, kako imajo drugi jeziki (moderni, orientalni) iste lastnosti. Sicer je pa prava izobrazba v prvi vrsti le stvarna. Prokletstvo našega časa je, da namesto stvarnosti, jedra, nastopa lupina, oblika. Nisem seveda absolutno proti oblikam, obračam se le proti njenemu precenjevanju na škodo vsebini. In to se godi dandanes zlasti pri klasiškem jezikoslovju.

Realna nasproti temu podaja mnogo stvarne izobrazbe, zlasti v prirodoslovju, zanemarljivo pa obenem z gimnazijo pouk o socialnem življenju in popolnoma izpušča filozofične vede. Sicer si pa obe, zlasti z ozirom na metodo poučevanja in vzgajanja, nimata očitati druga drugi ničesar. Glavne napake so jima skupne.

*) Pedagogické Rozhledy, 1907., 2. zv. str. 185.

Cilj srednje šole v umskem oziru je na prvem mestu ta, da podaja splošno izobrazbo. Srednja šola ima šele v drugi vrsti tudi namen, da pripravlja za specialne študije na visokih šolah. Veliko srednješolskih učencev ne prestopa na visoke šole iz raznih vzrokov, pri nas glavno iz gmotnih. Drugi zopet sploh ne čakajo, da bi dovršili srednjo šolo, gimnazijo ali realko, marveč se zatekajo ali k praktičnim strokovnim šolam, ali pa si iščejo služb pri raznih uradih in zavodih. Za te dijake ne bi bila priprava za eventualne visoke šole smotrena. Zlasti pri njih vodi dosežanja takozvana formalna izobrazba do površnosti, blaziranosti in nadutosti, to je napol inteligencija, ki ve stvarno malo in nastopa zato tem bolj agresivno z obliko.

Ako pa je v umskem oziru cilj srednje šole, da podaja splošno izobrazbo, potem je samoposebi umevno, da bodi ta izobrazba v organski zvezi z življenjem, z današnjim življenjem in da sprejemaj iz preteklosti samo to, kar tvori kontinuiteto s sodobno kulturo. Dandanes se jemlje preveč stvarine in prepodrobno, posledica tega je: učimo se, da pozabljamo. Gradivo se mora prikrojiti tako, da odgovarja stvarnim zahtevam. Učimo se o vsem mogočem, ne zbuja pa se v nas smisla za novodobne pojave niti na tehničnem in prirodoslovnem niti na socialnem polju. Poleg tega je način poučevanja kriv, da o kakšni resnični splošni izobrazbi ni ne duha ne sluha.

Enotna srednja šola bodi sinteza humanističnih in realnih ved, kakor je sodobna kultura sinteza teh dveh principov. Zato naj se pri pouku zgodovine in s čitanjem dobrih prevodov podaja pogled v antiško kulturo, zlasti z ozirom na one elemente, ki jih je sprejela vase tudi novodobna kultura: smisel in čut za lepoto, za umetnost, za naravo, za telesnost in duševnost, skratka: antiški naturalizem.

Zgodovina bodi pregled, kako se je človeštvo razvijalo gospodarsko in kulturno, v umetnosti in socialnem življenju. Politiška zgodovina naj se omeji na najpotrebnejše podatke. V višjih razredih naj se podaja zgodovinska stvarina na temelju sociologije.

Namesto obilgatne latinščine in grščine naj se poučujejo moderni jeziki in prirodoslovne vede. Za nas Slovence naj se obenem s poukom slovenščine primerjajoče goji hrvaško-srbski jezik in književnost, ki nam odpira gospodarsko in kulturno pot po Balkanu.

Naravnost škandal je za večino nas, ki smo dovršili gimnazijo, kako malo vemo o prirodoslovnih vedah, kako nezadostno je naše znanje o mehanični in kemični tehnologiji. Enotna srednja šola naj intenzivneje goji fiziko z astronomijo, kemijo, zoologijo, botaniko, geologijo z mineralogijo in geografijo. Fizikalni zemljepis se more znanstveno obdelovati le na temelju geologije, to je predmet, ki spada v delokrog prirodoslovca. Zgodovinarju preostaja politični zemljepis in narodopis.

Kar se tiče filozofije — ime filozofična propedeutika je nesmisel, ker so priprava za filozofijo vse vede, logika in psihologija pa sta že sami filozofični vede — je dosedanje učenje tega predmeta prav mačehovsko. Filozofije bi se učilo v najvišjih razredih, in sicer: logike (ki pa ne sme biti „formalna“ kakor je sedaj,